"दिग्विभागे तु कौबेरी दिक् शिवाप्रीतिकारिणी। तस्मात्तन्मुखमासीनः पूजयेच्चण्डिकां सदा" पूजास्थानानि यथा "लिङ्गस्थां पूजयेद्देवीं पुस्तकस्थां तथैव च। स्थण्डिलस्थां महामायां पादुकाप्रतिमासु च। चित्रे च त्रिशिखे खड्गे जलस्थां वापि पूजयेत्। पञ्चाशदङ्गुलं खड्गं त्रिशिखञ्च त्रिशूलकम्। शिलायां पर्वतस्याग्रे गङ्गायामपि तत्समम्। आर्य्यावर्त्ते मध्यदेशे तथा पर्वतगह्वरे। देवीं संपूजयेन्नित्यं भक्तिश्रद्धासमन्वितः। वराणास्यां सदा पूजा सम्पूर्णफलदायिनी। ततस्तु द्विगुणा प्रोक्ता पुरुषोत्तमसन्निधौ। ततोऽपि द्विगुणा प्रोक्ता द्वारवत्यां विशेषता। सर्वक्षेत्रेषु तीर्थेषु पूजा द्वारवतीसमा। विन्ध्ये शतगुणा प्रोक्ता गङ्गायामपि तत्समा। आर्य्यावर्त्ते मध्यदेशे ब्रह्मावर्त्ते तथैव च। विन्ध्यवत्फलदा पूजा प्रयागे पुष्करे तथा। ततश्चतुर्गुणं प्रोक्तं करतोयानदीजले। तस्माच्चतुर्गुणफलानन्दिकुण्डे च भैरव!। ततश्चतुर्गुणा प्रोक्ता जल्पीशेश्वरसन्निधौ। तत्र सिद्धेश्वरीयोनौ ततोऽपि द्विगुणा स्मृता। ततश्चतुर्गुणा प्रोक्ता लोहित्यनदपार्थसि। तत्समा कामरूपे तु सर्वत्रैव जले स्थले। सर्वश्रेष्ठो यथा विष्णुर्लक्ष्मीः सर्वोत्तमा यथा। देवीपूजा तथा शस्ता कामरूपे स्मरालये। देवीक्षेत्रं कामरूपं विद्यतेऽन्यन्न तत्समम्। अन्यत्र विरला देवी कामरूपे गृहे गृहे। ततः शतगुणं प्रोक्तं नीलकूटस्य मस्तके। ततोऽपि द्विगुणं प्रोक्तं हीरके शिवलिङ्गके। ततोऽपि द्विगुणा प्रोक्ता शैलपुत्रादियोनिषु। ततः शतगुणा प्रोक्ता कामाख्या योनिमण्डले" कालिकापु० ५४५७ अ०। पूजासनानि तत्फलानि च यथा "उपविश्यासने रम्ये कृष्णाजिनकुशोत्तरे। राङ्कवे कम्बले वापि काशादौ व्याघ्रचर्मणि। न कुर्य्यादर्च्चनं विष्णोः शिवे! काष्ठासनादिषु। काष्ठासने वृथा पूजा पाषाणे रोगसम्भवः। भूम्यासने गतिर्नास्ति वस्त्रासने दरिद्रता। कुशासने ज्ञानवृद्धिः कम्बले सिद्धिरुत्तमा। कृष्णाजिने धनी पुत्री मोक्षः स्याद्व्याघ्रचर्मणि। मन्त्रयोगं प्रकुर्वीत भोगार्थं सुखमासने" इति पाद्मोत्तरखण्डे ७४ अ०। पूजाधिकारिताप्रयोजकदेवषट्कपूजाऽऽदौ कार्य्या "गणेशञ्च दिनेशञ्च वह्निं विष्णुं शिवं शिवाम्। संपूज्य देवषट्कञ्च सोऽधिकारी च पूजने। गणेशं विघ्ननाशाय निष्पापाय दिवाकरम्। वह्निं शुद्धाय विष्णुञ्च मुक्तये पूजयेन्नरः। शिवं ज्ञानाय ज्ञानेशं शिवाञ्च बुद्धिवृद्धये। संपूज्य तान् लभेत् प्राज्ञो विपरीतमतोन्यथा" इति ब्रह्मवै० प्रकृतिखण्डे ८ अ०। सामान्यतस्तन्त्रोक्तपूजाप्रकारस्तु "आदावृष्यादिकन्यासः करशुद्धिस्ततःपरम्। अङ्गुलिव्यापकन्यासौ हृदादिन्यास एव च। ध्यानं पूजा जपश्चेति सर्वतन्त्रेष्वयं विधिः" तन्त्रसारः।

पूजाधार पु० ६त० देवतानां पूजनाधारे जलादौ यथोक्तं तन्त्रसारे नारदीये "आपोऽग्निर्हृदयं चक्रं विष्णोः क्षेत्रसमुद्भवम्। यन्त्रञ्च प्रतिमास्थानं अर्चने सर्वदा हरेः" गौतमीये "शालग्रामे मनौ यन्त्रे प्रतिमामण्डलेषु वा। नित्यं पूजा हरेः कार्य्या न तु केवलभूतले। शालग्रामशिलास्पर्शात् कोटिजन्माघनाशनम्। किं पुनश्चार्चनं तत्र हरिसान्निध्यकारणम्। बहुभिर्जन्मभिः पुण्यैर्यदि कृष्णशिलां लभेत्। गोष्पदेनैव चिह्नेन तेन जन्म समाप्यते"। एतेन विष्णुपूजायां शिलाया अतिप्राधान्यम् मण्डलादीनान्तु सर्वसाधारणत्वात्" योगिनी तन्त्रे "लिङ्गस्थां पूजयेन्देवीं पुस्तकस्थां तथैव च। मण्डलस्थां महामायां यन्त्रस्थां प्रतिमासु च। जलस्थां वा शिलास्थां वा पूजयेत् परमेश्वरीम्"। कौलावलीये "यत्रापराजितापुष्पं जवापुष्पञ्च विद्यते। करवीरे शुक्लरक्ते द्रोणं वा यत्र तिष्ठति। तत्र देवी वसेन्नित्यं यद्यन्त्रे चण्डिकार्चनम्"। एतत् सर्वं यन्त्राभावे तथा च "यन्त्रं मन्त्रमयं प्रोक्तं मन्त्राणां देवतैव हि। देवात्मनोर्यथाऽभेदो यन्त्रदेवतयोस्तथा। तथा। आदौ लिखेद्यन्त्रराजं देवतायाश्च विग्रहम्। कामक्रोधादिदोषोत्थसर्वदुःखनियन्त्रणात्। यन्त्रमित्याहुरेतस्मिन् देवः प्रीणाति पूजितः। विना यन्त्रेण पूजायां देवता न प्रसीदति। दुःखनिर्यन्त्रणात् यन्त्रमिताहुस्तन्त्रवेदिनः"। [२माग्ये च शब्दर०।

पूजार्ह त्रि० पूजामर्हति अर्ह—अण् उप०स०। १पूजायोग्ये

पूजित त्रि० पूज—कर्मणि क्त। यस्य पूजा कृता तस्मिन् अर्चिते अमरः। [२देवे उणा०।

पूजिल पु० पूज—कर्मणि इलच् किच्च। १पूज्ये त्रि०।

पूज्य पु० पूज—यत्। १श्वशुरे। २पूजनीयमात्रे त्रि०। "य एव विद्वांस्तपसा च वृद्धः स एव पूज्यो भवति द्विजानाम्" मत्स्यपु० ९अ०।

पूण राशीकरणे चु०उभ०सक०सेट्। पूणयति ते अपूपुणत् त

पूत न० पू—क्त। अपनीतवृषे (आगड़ारहित) १बहुलीकृते